

TRƯỜNG ĐẠI HỌC VĂN HÓA HÀ NỘI
KHOA VĂN HÓA DÂN TỘC THIỂU SỐ
.....o0o.....

**TÌM HIỂU TẬP QUÁN CƯỜI XIN
CỦA DÂN TỘC TÀY HUYỆN LỤC YÊN –
TỈNH YÊN BÁI**

KHÓA LUẬN TỐT NGHIỆP CỬ NHÂN

Giảng viên hướng dẫn: PGS.TS. NGUYỄN NGỌC THANH

Sinh viên thực hiện : QUỐC THỊ DIỄM

Hà Nội – 2012

LỜI CẢM ƠN

Để hoàn thành Khóa luận của mình, em xin gửi lời cảm ơn chân thành tới Ban Giám hiệu, Khoa Văn hóa Dân tộc thiểu số, các Giảng viên trường Đại học Văn hóa Hà Nội đã nhiệt tình truyền đạt những kiến thức quý báu cho em trong suốt quá trình học tập và tạo điều kiện giúp đỡ em trong quá trình nghiên cứu và hoàn thành Khóa luận này.

Với lòng biết ơn chân thành, em xin gửi lời cảm ơn sâu sắc tới PGS.TS Nguyễn Ngọc Thanh, người tận tình hướng dẫn em trong suốt quá trình nghiên cứu và hoàn thành Khóa luận.

Xin chân thành cảm ơn sự giúp đỡ của các Cụ ông, cụ bà, các anh chị, người dân tộc Tày, Nùng tại huyện Lục Yên đã cung cấp cho em những tư liệu quý báu trong quá trình đi thực tế tại địa phương để hoàn thành Khóa luận.

Trong quá trình viết, do còn thiếu điều kiện và kiến thức còn hạn chế, bản Khóa luận sẽ không tránh khỏi những sai sót và khiếm khuyết. Vì vậy, em rất mong nhận được những ý kiến đóng góp quý báu của quý thầy cô và các bạn để Khóa luận hoàn thiện hơn.

Em xin chân thành cảm ơn.

Sinh viên

Quốc Thị Diễm

MỤC LỤC

MỞ ĐẦU	1
1. Lý do chọn đề tài	6
2. Lịch sử nghiên cứu đề tài.....	6
3. Mục đích nghiên cứu	7
4. Đối tượng và phạm vi nghiên cứu	7
5. Phương pháp nghiên cứu	8
6. Đóng góp của đề tài	8
7. Bố cục của đề tài.....	8
Chương 1: TỔNG QUAN VÙNG ĐẤT VÀ CON NGƯỜI HUYỆN LỤC YÊN - TỈNH YÊN BÁI	9
1.1. Lịch sử hình thành	9
1.2. Khái quát về điều kiện tự nhiên.....	9
1.2.1. Vị trí địa lí	9
1.2.2. Địa hình	10
1.2.3. Đất đai	10
1.2.4. Khí hậu	10
1.2.5. Thủy văn.....	10
1.2.6. Tài nguyên.....	11
1.3. Khái quát về điều kiện xã hội	11
1.4. Khái quát về dân tộc Tày	12
1.4.1. Tên gọi, phân bố.....	12
1.4.2. Hoạt động kinh tế	12
1.4.3. Văn hóa vật thể.....	14
1.4.4. Văn hóa phi vật thể.....	16
Chương 2: TẬP QUÁN CƯỚI XIN TRUYỀN THỐNG CỦA NGƯỜI TÀY Ở LỤC YÊN	21
2.1. Quan niệm chung về hôn nhân	21
2.2. Quan niệm cưới xin của người Tày	22
2.3. Các nguyên tắc cơ bản trong hôn nhân truyền thống	23
2.3.1. Nguyên tắc ngoại hôn dòng họ.....	23
2.3.2 . Nguyên tắc cư trú sau hôn nhân	24
2.4 . Tiêu chí chọn vợ, chọn chồng.....	26
2.4.1. Tiêu chí chọn một người vợ tốt.....	26
2.4.2. Tiêu chí chọn một người chồng tốt.....	26

2.5. Quy định độ tuổi kết hôn	27
2.6. Các tục lệ trước ngày cưới của người Tày ở huyện Lục Yên- Yên Bái	27
2.6.1. Chuẩn bị cho ngày cưới.....	27
2.6.2. Các nghi lễ trước ngày cưới	29
2.6.3 . Ngày cưới	34
2.7. Nghi lễ sau ngày cưới	52
2.8. Trang phục ngày cưới	53
2.8.1. Trang phục cô dâu và phù dâu	53
2.8.2. Trang phục chú rể và phù rể.....	53
2.8.3. Trang phục cô đón.....	53
2.9 . Các trường hợp hôn nhân ngoại lệ.....	54
2.9.1 . Ở rể đời.....	54
2.9.2. Hôn nhân của những người góa vợ, góa chồng (đi bước nữa).	55
Chương 3: NHỮNG BIẾN ĐỔI TRONG CƯỚI XIN VÀ MỘT SỐ GIẢI	
PHÁP PHÁT HUY NÉT ĐẸP TRONG CƯỚI XIN CỦA DÂN TỘC TÀY	
Ở HUYỆN LỤC YÊN – TỈNH YÊN BÁI	57
3.1. Những biến đổi trong tập quán cưới xin ngày nay	57
3.1.1. Biến đổi trong quan niệm cưới xin.....	57
3.1.2. Biến đổi về độ tuổi kết hôn và tiêu chí chọn vợ, chọn chồng.....	57
3.1.3 Biến đổi trong các nghi thức cưới xin.....	58
3.1.4 Biến đổi về trang phục	59
3.1.5. Biến đổi về phương tiện đưa đón dâu	59
3.2. Nguyên nhân biến đổi.....	59
3.2.1. Tác động của điều kiện kinh tế, văn hóa, xã hội.....	59
3.2.2. Tác động từ các chính sách của Đảng và nhà nước	63
3.3. Giải pháp bảo tồn, phát huy những nét đẹp trong cưới xin của dân tộc	
Tày huyện Lục Yên- tỉnh Yên Bái.....	72
KẾT LUẬN	75
DANH MỤC TÀI LIỆU THAM KHẢO.....	77
PHỤ LỤC	80
PHỤ LỤC 1: MỘT SỐ BÀI CỌI THƯỜNG HÁT TRONG Đám CƯỚI	
TRUYỀN THỐNG, CỦA DÂN TỘC TÀY	81
PHỤ LỤC 2: DANH SÁCH NGƯỜI CUNG CẤP TƯ LIỆU.....	113
PHỤ LỤC 3: MỘT SỐ HÌNH ẢNH Đám CƯỚI Ở XÃ MƯỜNG LAI,	
NƠI CÒN LƯU GIỮ NHIỀU PHONG TỤC TRUYỀN THỐNG	115

MỞ ĐẦU

Việt Nam là một quốc gia đa dân tộc, ngoài những nét chung, mỗi tộc người còn có sắc thái văn hóa riêng, làm nên một nền văn hóa Việt Nam đa dạng nhưng thống nhất.

Việc tìm hiểu văn hóa dân tộc là trách nhiệm của các thế hệ đi sau, để từ đó có được sự tôn trọng gìn giữ, phát huy những di sản văn hóa và có cái nhìn bình đẳng trong văn hóa giữa cộng đồng văn hóa các dân tộc.

Nói đến văn hóa dân tộc không thể không kể đến tập quán cưới xin - một phong tục, nghi lễ đời người, đánh dấu bước mở đầu, hình thành gia đình (tế bào của cộng đồng dân tộc). Cưới xin chiếm một vị trí quan trọng trong đời sống văn hóa Việt Nam nói chung và từng tộc người nói riêng, trong đó có dân tộc Tày- một dân tộc thiểu số đông nhất trong số 53 dân tộc thiểu số Việt Nam, có nền văn hóa khá đa dạng và đặc sắc, trong đó tập quán cưới xin là một sinh hoạt văn hóa hội tụ cả văn hóa vật chất và văn hóa tinh thần của người Tày. Tuy nhiên, trong bối cảnh hiện nay, sự giao lưu văn hóa diễn ra trên diện rộng, nhiều phong tục tập quán trong đó có tập quán cưới xin của người Tày đang có sự biến đổi mạnh mẽ.

Dân tộc Tày cư trú ở nhiều tỉnh miền núi phía Bắc nước ta như Cao Bằng, Bắc Cạn, Thái Nguyên, Tuyên Quang, Hà Giang, Yên Bái, Lào Cai,..., Ngoài những nét chung cơ bản như ở nhà sàn, mặc áo chàm..., người Tày ở mỗi nơi có một nét sinh hoạt văn hóa mang những sắc thái riêng.

Người Tày ở huyện Lục Yên- Yên Bái sống xen kẽ với nhiều dân tộc khác, đặc điểm này được ghi dấu ấn trong văn hóa, truyền thống của đồng bào Tày nơi đây. Tập quán cưới xin của người Tày Lục Yên cho đến nay tuy đã có một số biến đổi so với trước đây, song vẫn ít nhiều lưu giữ những nét đẹp độc đáo chỉ riêng có ở người Tày.

1. Lý do chọn đề tài

Bản thân là một người con dân tộc Tày, sinh ra và lớn lên ở mảnh đất quê hương Lục Yên tôi đã được tham dự nhiều đám cưới và nghe ông, bà kể nhiều về đám cưới truyền thống của dân tộc mình. Tôi nhận thấy, đám cưới của người Tày Lục Yên hiện nay còn lưu giữ được nhiều yếu tố văn hóa độc đáo, cần được gìn giữ và lưu truyền cho các thế hệ sau. Hiểu được phong tục cưới xin của dân tộc mình cũng là hiểu được phần nào nền văn hóa mà chính mình đang là một nhân tố tham gia sở hữu. Vì lý do đó tôi chọn đề tài "Tìm hiểu tập quán cưới xin của dân tộc Tày huyện Lục Yên - tỉnh Yên Bái", làm đề tài khóa luận của mình.

2. Lịch sử nghiên cứu đề tài

Từ trước đến nay, nghi lễ cưới xin của người Tày được nhiều nhà nghiên cứu quan tâm. Dưới thời Pháp thuộc, đã có một số công trình của người Pháp đề cập đến khía cạnh này ở các dân tộc Tày - Nùng, tuy nghiên cứu còn sơ lược và viết dưới góc nhìn của người phương Tây, phục vụ cho mưu đồ cai trị của chủ nghĩa thực dân.

Sau ngày miền Bắc được giải phóng (1954), việc nghiên cứu về các dân tộc thiểu số, đặc biệt là nghiên cứu về nghi lễ gia đình, trong đó có người Tày được chú ý hơn. Về phong tục cưới xin của người Tày có các công trình tiêu biểu sau: *Dân tộc Tày - Nùng ở Việt Nam*, Viện Dân tộc học, 1992; *Phong tục cưới gả Việt Nam*, Nxb Hội nhà văn Hà Nội, 1992; *Văn hóa truyền thống Tày - Nùng*, Nxb Văn hóa dân tộc- Hà Nội , 1993; *Phong tục tập quán dân tộc Tày ở Việt Bắc*, Hoàng Quyết- Tuấn Dũng, Nxb Văn hóa dân tộc, Hà Nội, 1994; , Đỗ Thúy Bình, *Hôn nhân và gia đình các dân tộc Tày Nùng, Thái ở Việt Nam*, Nxb KHXH. Hà Nội, 1994; Triều Ân- Hoàng Quyết, *Tục cưới xin của người Tày*, Nxb Văn hóa dân tộc, 1995. Trong số này có hai công trình miêu tả khá chi tiết về nghi lễ cưới xin của người Tày. Đó là cuốn: *Dân tộc Tày - Nùng ở Việt Nam* và *Hôn nhân và gia đình các dân tộc Tày*

Nùng, Thái ở Việt Nam. Cả hai công trình đều dành nhiều trang để trình bày về nghi lễ gia đình, trong đó có nghi lễ cưới xin. Các tác giả cho rằng, các tập tục của nghi lễ hợp thành thể thức, khuôn mẫu hành vi, đạo đức... tạo nên thành tố quan trọng của lối sống. Trong lĩnh vực gia đình, các nghi lễ kết bện với nhau, không những phản ánh những nét đặc thù của văn hóa cộng đồng mà còn thể hiện các mối quan hệ giao lưu văn hóa.

Những năm gần đây, một số sinh viên, học viên chọn nghiên cứu về tập quán cưới xin của người Tày ở các địa phương như: *Tập quán cưới xin của người Tày ở Tân Trào, Sơn Dương, Tuyên Quang*, Tiểu luận năm 3, Ma Thị Tố Loan K9A, Đại học văn hoá Hà Nội ; *Tục cưới hỏi của người Tày ở huyện Định Hóa, Thái Nguyên*, Tiểu luận năm 3, Bùi Thị Hồng K9B, Đại học văn hóa Hà Nội...

Tuy nhiên, chưa có đề tài nghiên cứu về tập quán cưới xin của người Tày ở huyện Lục Yên- tỉnh Yên Bái.

3. Mục đích nghiên cứu

- Trên cơ sở tư liệu dân tộc học và các nguồn tài liệu khác, bước đầu giới thiệu các đặc trưng lễ cưới từ truyền thống đến hiện đại của người Tày ở huyện Lục Yên, tỉnh Yên Bái .

4. Đối tượng và phạm vi nghiên cứu

- Đối tượng nghiên cứu của khóa luận là lễ cưới của người Tày ở huyện Lục Yên.

- Phạm vi nghiên cứu: Khóa luận tập trung nghiên cứu lễ cưới của người Tày truyền thống và biến đổi.

- Địa bàn nghiên cứu: Vì địa bàn huyện Lục Yên khá rộng, do vậy chúng tôi lựa chọn hai xã: Xã Mường Lai nơi còn bảo lưu được các yếu tố truyền thống và xã Khánh Thiện hiện có nhiều biến đổi để so sánh.

5. Phương pháp nghiên cứu

- Khóa luận áp dụng phương pháp điền dã Dân tộc học để thu thập tài liệu lưu trữ và tài liệu điền dã tại các địa phương, trong đó thu thập tài liệu điền dã là chính.

- Ngoài ra khóa luận còn sử dụng các phương pháp nghiên cứu khác như: phân tích thống kê; phương pháp đối chiếu so sánh và phương pháp đánh giá nhanh có sự tham gia của người dân.

6. Đóng góp của đề tài

Qua tìm hiểu tập quán cưới xin của dân tộc Tày ở huyện Lục Yên - Yên Bái, đề tài mong muốn chỉ ra nét đặc trưng cũng như những biến đổi trong nghi lễ cưới xin truyền thống và hiện đại của dân tộc Tày.

Góp thêm nguồn tư liệu điền dã thực tế địa phương, cho những ai muốn tìm hiểu văn hóa Tày nói chung và người Tày ở Lục Yên nói riêng, góp phần gìn giữ và phát huy văn hóa tộc người trong thời kỳ công nghiệp hóa, hiện đại hóa đất nước hiện nay.

7. Bố cục của đề tài

Ngoài phần mở đầu và phần kết luận, đề tài gồm 3 chương

Chương 1: Tổng quan vùng đất và con người huyện Lục Yên- tỉnh Yên Bái

Chương 2: Tập quán cưới xin truyền thống của người Tày ở huyện Lục Yên- tỉnh Yên Bái.

Chương 3: Những biến đổi trong cưới xin và một số giải pháp để phát huy nét đẹp trong cưới xin của dân tộc Tày.

DANH MỤC TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Triều Ân (1994), *Ca dao Tày- Nùng*, Nxb Văn hóa dân tộc.
2. Triều Ân- Hoàng Quyết (2010), *Tục cưới xin dân tộc Tày*, Nxb Đại học quốc gia.
3. Đỗ Thúy Bình (1994), *Hôn nhân các dân tộc Tày- Nùng- Thái ở Việt Nam*, Nxb Khoa học Xã hội.
4. Hoàng Bé (1994), *Nghi lễ trò chơi dân gian dân tộc Tày- Nùng*, Viện dân tộc học.
5. Hà Văn Cầu (1992), *Phong tục cưới gả Việt Nam*, Nxb, Hội nhà văn- Hà Nội.
6. Nông Minh Châu (1973), *Dân ca đám cưới Tày- Nùng*- Viện dân tộc học.
7. Đặng Văn Chung (1999), *Phong tục tập quán các dân tộc Việt Nam*, Nxb Văn hóa dân tộc, Hà Nội.
8. Ma Ngọc Dung (2007), *Văn hóa ẩm thực của người Tày ở Việt Nam*, Nxb Khoa học xã hội.
9. Nịnh Văn Độ (2003), *Văn hóa truyền thống các dân tộc Tày- Dao- Sán Diu ở Tuyên Quang*, Nxb Văn hóa dân tộc.
10. Phan Kim Huê (2000), *Lễ tục Việt Nam xưa và nay*, Nxb Thanh niên, Hà Nội
11. Lê Như Hoa (1998), *Hôn lễ xưa và nay*, Nxb Văn hóa thông tin, Hà Nội.
12. Đỗ Thị Hoa (2003), *Trang phục các dân tộc thiểu số nhóm ngôn ngữ Việt- Mường, Tày- Thái*, Nxb Văn hóa dân tộc. Hà Nội.
13. Nguyễn Văn Huy (1997), *Bức tranh văn hóa các dân tộc Việt Nam*, Nxb Giáo dục, Hà Nội.

14. Nguyễn Chí Huyền (2000), *Nguồn gốc lịch sử tộc người vùng biên giới phía Bắc Việt Nam*, Nxb Văn hóa dân tộc Hà Nội.
15. Bùi Thị Hồng (2006), *Tục Cưới hỏi của người Tày ở Tân Kheo- Phú Đình- Định Hóa- Thái Nguyên*.
16. Nguyễn Quang Khải (2001), *Tập tục và kiêng kỵ*, Nxb Văn hóa dân tộc, Hà Nội.
17. Vũ Ngọc Khánh (2005), *Lễ hội trong cộng đồng các dân tộc Việt Nam*, Nxb Văn hóa dân tộc Hà Nội.
18. Mai Tố Loan (2005), *Tập quán cưới xin của người Tày ở Tân Trào- Tuyên Quang*.
19. Hoàng Nam (2004), *Văn hóa các dân tộc vùng Đông Bắc Việt Nam*, Nxb Đại học văn hóa Hà Nội.
20. Hoàng Tuấn Nam (1999), *Việc tang lễ cổ truyền của người Tày*, Nxb Văn hóa dân tộc.
21. Hoàng Bình Nga (2005), *Để có một gia đình văn hóa*, Nxb Lao động xã hội, Hà Nội.
22. Nguyễn Thị Thanh Nga (2004), *Các dân tộc thiểu số trong môi trường biến đổi*, Viện dân tộc học.
23. Lục Văn Pả0 (1995), *Thơ đám cưới*, Viện dân tộc học
24. Hoàng Quyết (1993), *Văn hóa truyền thống Tày- Nùng*, Nxb Văn hóa dân tộc Hà Nội.
25. Hoàng Quyết- Tuấn Dũng (1994), *Phong tục tập quán dân tộc Tày ở Việt Bắc*, Nxb Văn hóa dân tộc Hà Nội.
26. Phạm Công Sơn (2002), *Văn hóa phong tục Việt Nam*, Nxb Văn hóa dân tộc Hà Nội.
27. Nguyễn Ngọc Thanh (2005), *Gia đình và hôn nhân của dân tộc Mường*, NXB Khoa học xã hội Hà Nội.

28. Hà Đình Thành (2004), *Tìm hiểu trang phục nam nữ cổ truyền của người Tày ở Việt Nam*, Tạp chí dân tộc học.
29. Hà Đình Thành (2010), *Văn hóa dân gian Tày, Nùng*, Nxb Đại học quốc gia Hà Nội.
30. Phạm Ngọc Thương (1995), *Xung hô giữa vợ chồng trong gia đình người Tày, Nùng*, Nxb Viện dân tộc học.
31. Lê Ngọc Thắng- Lê Bá Nam (1990), *Bản sắc văn hóa các dân tộc Việt Nam*, Nxb Hà Nội.
32. Trần Ngọc Thêm (1997), *Tìm về bản sắc dân tộc Việt Nam*, Nxb Thành Phố Hồ Chí Minh.
33. Trương Thìn (2008), *Những điều cần biết về hôn lễ truyền thống*, Nxb Hà Nội.
34. Ngô Đức Thịnh (2011), *Tôn giáo tín ngưỡng bài trừ mê tín dị đoan*, Nxb, Khoa học xã hội Hà Nội
35. Bùi Thiết (1999), *54 Dân tộc Việt Nam và các tên gọi khác*. Nxb Thanh Niên, Hà Nội.
36. *Phong tục cưới gả Việt Nam* (1992), Nxb Hội nhà văn - Hà Nội.
37. *Người Tày ở Việt Nam* (2009), Nxb Thông Tấn.
38. Viện dân tộc học (1992), *Các dân tộc Tày- Nùng ở Việt Nam*, Nxb, Khoa học xã hội.
39. *Người Tày ở Việt Nam* (2009), Nxb Thông Tấn.
40. *Tư liệu thống kê huyện Lục Yên 2011*.
41. *Báo cáo tình hình triển khai và kết quả thực hiện chính sách dân tộc huyện Lục Yên năm 2012*.